

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії словян

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українські релігійні організації в Другій Речі Посполитій

Освітня програма **«Історія та археологія»**
(третій (освітньо-науковий) рівень)

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
історії словян

Протокол № 2 від 12.09. 2020 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Українські релігійні організації в Другій Речі Посполитій
Викладач (-і)	доктор історичних наук, професор Пилипів Ігор Васильович
Контактний телефон викладача	0673423136 (Viber)
Е-mail викладача	ihor.pylypiv@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	денна, очна та дистанційна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Згідно розкладу.
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальний курс ставить мету ознайомити докторантів з роллю українських релігійних організацій в збереженні національної ідентичності українців, які проживали в Польській Республіці у міжвоєнні роки ХХ ст. Важливість вивчення курсу полягає ще і в тому, що кількість православних у міжвоєнний період у Польщі становила більше 5 млн., з них переважна більшість українці, греко-католики біля 4 млн, протестанти кілька десятків тисяч.</p> <p>Державно-церковні відносини цього періоду характеризувалися складною діалектикою внутрішніх і зовнішніх чинників, зумовлених урядовою політикою у сфері релігії, зокрема щодо національних меншин. В міжвоєнній Польщі діяла значна кількість релігійних організацій, які представляли різні конфесії, напрями й течії, що впливають на тогочасні суспільно-політичні процеси. У цьому плані виділялися суто українські релігійні організації Греко-Католицька Церква, українські православні парафії тогочасної Православної Церкви Польщі на Волині та Холмщині та протестантські церкви на території західноукраїнських земель. Статус та політика різних релігійних конфесій була різною. ГКЦ мала централізовану та розгалужену адміністративно-територіальну та управлінську структуру, брали активну участь в громадському, культурно-освітньому, виховному процесі серед українського населення. Займалися благодійною та меценатською діяльністю, сприяли розвитку українських кооперативів та захисту довкілля. Програма побудована за проблемно-хронологічним принципом</p>	
3. Мета й цілі курсу	
<p>Мета викладання навчальної дисципліни полягає в тому, щоб на основі широкого спектру джерел, теоретичних здобутків сучасної історіографії здійснити комплексне вивчення українських релігійних організацій в суспільно-політичному та релігійному житті Другої Речі Посполитої крізь призму її відносин з урядовими інституціями, політичними партіями та недержавними організаціями, релігійними громадами, а також з'ясувати основні тенденції та еволюційні наслідки цих взаємин і їх вплив на суспільно-політичне життя Східної Галичини</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни є формування наукового підходу в аналізі ролі релігійних організацій в суспільно-політичних та національних процесах, розуміти особливості їх діяльності та впливи на суспільство.</p> <p>У результаті вивчення дисципліни аспіранти повинні:</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основні наукові теорії провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників ролі церковно-релігійних організацій у процесі націотворення; - сучасний стан наукового опрацювання релігійної проблематики, систематизувати і класифікувати джерельну базу, проаналізувати основні концептуально-теоретичні засади та базовий поняттєво-категорійний інструментарій - фактологічний матеріал з історії українських церков та їх внесок у розбудову української державності. 	

вміти:

- критично осмислювати, узагальнювати та систематизувати фактографічний, суспільствознавчий і культурологічний матеріал з діяльності українських релігійних організацій у міжвоєнній Польщі.
- окреслити основні напрями, динаміку та еволюцію українських церковних організацій різних конфесій у формуванні української національної ідеї та української державності;
- використовуючи сучасні науково-методологічні підходи застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

4. Результати навчання (компетентності)

- Д3 Цілеспрямовано вивчати та відстоювати загальнолюдські, національні демократичні і духовно-культурні цінності, вироблені світовою цивілізацією в процесі історичного розвитку (С6)
- Д7 Уміння сприймати сутність і особливості історичного розвитку світової цивілізації та місця в ньому вітчизняного минулого (С2)
- Д11 Уміння використовувати на практиці програмно-технічні засоби інформатики та сучасні інформаційні системи і технології (С8)

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	денна – 20 / заочна – XXX
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 /
самостійна робота	52 /

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	032 Історія та археологія	2	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Етноконфесійна ситуація в Другій Речі Посполитій.</p> <p>Церковно-релігійна ситуація в Польщі після Першої світової війни. Церковно-релігійна і національна політика польського уряду. Українське релігійне питання в політиці Другої Речі Посполитої Польської (20–30 рр. XX ст.)</p> <p>Законодавчі акти, які регулювали діяльність християнських конфесій в Польщі. Вплив суспільно-політичної ситуації на діяльність та становище християнських церков у Польщі. Католицька церква та її статус в польській державі. Православна церква. Греко-католицька церква. Протестантські церкви та конфесії.</p>	Лекція (2 год.), Семінар (2 год.)	[1; 14; 18; 19; 27; 29; 28; 31]			Згідно розкладу занять

<p>Тема 2. Тема 2. Джерела та історіографія з історії християнських конфесій у Польщі в першій половині ХХ століття.</p> <p>Сучасна українська історіографія. Польська історіографія. Українська діаспорна історіографія. Церковна історіографія. Зібрання документів церковних організацій в <i>архівах України та Республіки Польща</i>. Документи з історії українських церков та організацій міжвоєнного періоду у архівах Ватикана, та діаспори.</p>	<p>Лекція (2 год.)</p> <p>Семінар (2 год.)</p>	<p>[1; 4; 8; 13; 33; 34; 35; 36]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 3. Державно-правове становище Греко-католицької церкви в міжвоєнні роки ХХ століття</p> <p>Адміністративно-територіальний устрій та управлінські структури ГКЦ. Львівська архієпархія ГКЦ, Станіславівська єпархія ГКЦ, Перемишльська єпархія ГКЦ. Апостольська столиця і питання державно-правового статусу Східної Галичини в 1918-1923 рр. Правовий статус Греко-католицької церкви в Другій Речі Посполитій. Підготовка священицьких кадрів.</p>	<p>Лекція (2 год.)</p> <p>Семінар (2 год.)</p>	<p>[1; 9; 16; 18; 19; 23; 27; 24]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 4. ГКЦ у суспільно-політичних та релігійних процесах Східної Галичини</p> <p>Визвольні змагання 1917-1920-1926 рр. та ГКЦ. Духовенство ГКЦ в українсько-польській війні (1918–1919 рр.). Капелани ГКЦ в УГА. Участь ГКЦ у вирішенні питання про статус Східної Галичини. Утвердження ГКЦ як стабілізуючої і консолідууючої національної сили в умовах міжвоєнної доби. Вплив ГКЦ на суспільно-політичні процеси Східної Галичини. Взаємини греко-католицького духовенства з українськими політичними партіями та організаціями.</p>	<p>Лекція (2 год.)</p> <p>Семінар (2 год.)</p>	<p>[2; 8; 11; 13; 17; 22; 24; 27]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>

<p>Тема 5. Благодійницька діяльність Греко-Католицької Церкви у 20-30-ті роки ХХ ст.</p> <p>Благодійні фонди ГКЦ в Галичині. Допомога сім'ям священників. Матеріальна підтримка селян, які постраждали від повеней та інших стихійних катаклізмів. Матеріальна та ідеологічна підтримка українцям в СРСР в період штучних голодоморів в 20-30 роки. Анти-алкогольної боротьби церкви на західноукраїнських землях. Опіки та виховання молодого покоління. Збереження пам'яток національної культури. Розвиток освіти та науки. Підтримка товариств «Рідна школа», «Просвіта», «Скала»,</p>	<p>Лекція (2 год.) Семинар (2 год.)</p>	<p>[5; 11; 14; 18; 20; 25; 35; 37;]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 6. Культурно-освітня і добротинна діяльність Греко-Католицької Церкви</p> <p>ГКЦ у протистоянні політиці колонізації українського шкільництва. Добротинна діяльність ГКЦ у сфері освіти та соціального захисту дітей і молоді. Підготовка священничих кадрів. Виховний вплив ГКЦ на українську молодь. Участь греко-католицького духовенства у підготовці та проведенні «Католицької акції». Створення та діяльність товариства «Орли»-КАУМ». Діяльність релігійно-просвітницького товариства «Скала»</p>	<p>Лекція (2 год.) Семинар (2 год.)</p>	<p>[1; 14; 17; 25; 28; 32; 35; 37]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 7. Міжнародні контакти Греко-Католицької Церкви</p> <p>Співпраця з українськими греко-католицькими громадами Європи. Зв'язки ГКЦ з українською діаспорою Америки та Канади. <i>Співпраця з українськими греко-католицькими громадами Європи.</i> Взаємини з Ватиканом</p>	<p>Самостійна робота</p>	<p>[14; 20; 24; 28; 31]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>

<p>Тема 8. Православна церква в Польщі. Політика Польської держави щодо православної церкви. Проголошення автокефалії Православної церкви в Польщі. Особливості церковно-релігійне життя Православної церкви в Польщі. Суспільно-політичні передумови утвердження українського православ'я в Польщі. Українізація православної церкви на Волині у 20–30-х рр.</p>	<p>Лекція (2 год.) Семінар (2 год.)</p>	<p>[4; 6; 7; 19; 27;]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 9. Український національно-церковний православний рух у Польщі в 20-30 роки ХХ ст. Українізація православної церкви на Волині у 20–30-х рр. Волинське духовенство у ХХ ст.: ідентичність, статус, еволюція. «Тимчасові правила про відношення Уряду Речі Посполитої Польської до Православної Церкви». Роль парламентської репрезентації в обороні українського православ'я на Волині у 20–30 роках ХХ століття. відродження діяльності братств на національному ґрунті. Луцьке Чеснохрестне братство. Товариство імені митрополита Петра Могили. Боротьба за відновлення та утворення Богословського ліцею Європи.</p>	<p>Лекція (2 год.) Семінар (1 год.)</p>	<p>[4; 6; 7; 19; 27;30]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>
<p>Тема 10. Взаємини українських Церков та релігійних організацій в політичних та суспільних питаннях Екуменічна діяльність ГКЦ та роль у ній митрополита Андрея Шептицького. Заходи ГКЦ в захисті українського православного населення. Ставлення церковного кліру ГКЦ до поширення протестантських організацій в Галичині. Особливості міжконфесійних відносин православної церкви та</p>	<p>Лекція (2 год.) Семінар (1 год.)</p>	<p>[2; 4; 10; 23; 24]</p>			<p>Згідно розкладу занять</p>

протестантських груп на Волині в умовах становлення міжвоєнної Польщі. Вплив зовнішніх чинників на міжконфесійні стосунки релігійних організацій в Другій Речі Посполитій Просвітництво					
Тема 11. Протестанські релігійні течії серед українців Західної України Поширення протестантизму в Україні та Польщі в першій половині ХХ ст. Адвентизм. П'ятидесятництво. Єговізм. Лютеранство. Кальвінізм.	Лекція (2 год.) Семинар (2 год.)	[2; 4; 10; 23; 24; 25]			Згідно розкладу занять
Тема 12. Зміна становища українського православного населення у міжвоєнній Польщі. Політика пацифікації польської влади до українського населення Західної України та реакція на неї ГКЦ та ПЦП. Зміна політичних орієнтирів польської влади по відношенню до Православної Церкви після смерті Ю.Пілсудського. Ревіндикаційна акція навернення на католицизм українських селян на Волині. Масове нищення поляками українських православних церков на Холмщині і Підляшші 1938 р.	Самостійна робота	[2; 4; 7; 9; 22; 23; 25; 27]			Згідно розкладу занять

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	100-бальна	Контроль знань і умінь студентів здійснюється шляхом обговорення й оцінювання виступів і рефератів на семінарських заняттях, проведення письмових контрольних робіт за підсумками вивчення матеріалу першого та другого змістових модулів, співбесід і перевірки конспектів у ході відпрацювання студентами пропущених занять і отриманих негативних оцінок.	
	Шкала оцінювання: національна та ECTS		
	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
	90 – 100	A	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
	80 – 89	B	для заліку
	70 – 79	C	відмінно
	60 – 69	D	добре
	50 – 59	E	задовільно
	26 – 49	FX	не задовільно з можливістю повторного
			не зараховано з можливістю

			складання	повторного складання
		0-25	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Вимоги до письмової роботи	<p>Докторант може самостійно запропонувати та розробити тему ІНДЗ, попередньо обговоривши її з викладачем.</p> <p>Основні вимоги до оформлення роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтування вибраної теми; • опрацювання і аналітичний виклад відповідної літератури; • наявність авторського (творчого) тексту; • наявність списку використаних джерел. <p>Обсяг роботи узгоджується в робочому порядку залежно від характеру та теми ІНДЗ.</p>			
Семінарські заняття	<p><i>Загальні критерії оцінювання:</i></p> <p>“<i>відмінно</i>” – здобувач демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;</p> <p>“<i>добре</i>” – здобувач демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;</p> <p>“<i>задовільно</i>” – здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;</p> <p>“<i>незадовільно</i>” – здобувач не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>			
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Наявність результатів поточного контролю знань – позитивних оцінок за семінарські заняття та контрольну роботу, опрацювання питань для самостійної роботи, індивідуального завдання, хоча б мінімальна позитивна підсумкова оцінка за працю впродовж семестру (50 б.)</p>			

7. Політика курсу

Підхід до навчання студенто-центрований, стиль спілкування та взаємодії – демократичний. В процесі вивчення дисципліни вітається й заохочується активна робота під час роботи в аудиторії, творча співучасть у здобутті знань, готовність до обговорення питань, що розглядаються, як результат самостійного опрацювання рекомендованих першоджерел і літератури та самостійного пошуку інформації в мережі Інтернет. Запитання, що виникають, можливі як у ході заняття, так і в кінці, коли виділяється час для обговорення, а також на консультаціях, під час яких здійснюється й відпрацювання пропущених занять і невиконаних видів робіт.

Докторанти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності та вимог Положення про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ, яким визначаються норми поведінки студентів і працівників університету:

https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/code_of_honor-2.doc

Для оперативної комунікації та обміну інформацією створюємо власну групу в месенджері Viber або в одній із соціальних мереж (за бажанням здобувачів).

Усі основні матеріали з курсу доступні в системі дистанційного навчання університету.

8. Рекомендована література

1. Андрухів І., Лисенко О., Пилипів І., Станіславська (Івано-Франківська єпархія ГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія. – Андрухів Ігор, Лисенко Олександр, Пилипів Ігор. Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010.–500 с.
2. Альманах Станіславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станіславова і Станіславівщини / Наукове Товариство ім. Шевченка. Ред.- упорядник: Богдан Кравців. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975 (Український архів. – Т. XXVIII). – 959 с.
3. 20. Борщевич Українське церковне відродження на Волині (20-40-ві рр. XX ст.): Монографія. – Луцьк:, 2000. – 254 с.
4. Власовський, Іван. Нарис історії Української Православної Церкви : [в 4 т., 5 кн.] / Іван Власовський ; Укр. Православ. Церква Київ. Патріархату. - Київ : [б.в.], 1998. Т. 4, ч. 2. – Репр. вид. – 1998. – 415 с.*Репр. відтворення вид. 1966 р*
5. Вуянко М. Монастирі Івано-Франківська (Станіславова). Перша половина XX ст. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 216 с.
6. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні / Михайло Грушевський; ред. П. К. Вовк. – Перевид. з вид. 1925 року. – Київ: Освіта, 1992. – 191с.
7. Історія релігії в Україні: у 10-ти томах. / Редколегія: А. Колодний (голова) та ін. Т. 3: Православ'я в Україні. / За ред. А. Колодного, В. Климова. — К., 1999. — 560 с
8. Красівський О. Галичина у першій чверті XX ст. Проблема польсько-українських стосунків. – Львів, 2000. – 416 с.
9. Лотоцький О.Г. **Автокефалія** = Autokefalja = L'Autocéphalie : [в 2 т.] / О. Лотоцький. - Варшава : [б.в.], 1935 - 1938. - (Праці Українського наукового інституту. Серія правнича ; т. 16, кн. 2)
10. Любашенко В. Історія протестантизму в Україні: Курс лекцій. - Львів. 1995 -350 с.
11. Марчук В. Українська Греко-Католицька Церква: історичний нарис. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 164 с.
12. Москалюк М. Державотворча концепція українських християнських суспільників у міжвоєнній Галичині 91920 – 1939 рр.) // Галичина.. – 1997. – № 1. – С.97-101.
13. Мудрий С., владика д-р. Нарис історії Церкви в Україні. – 2-е вид. – Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Духовного Інституту, 1999. – 528 с.
14. Пилипів І. В. Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Східної Галичини (1918–1939 рр.) : монографія / І. В. Пилипів. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011.- 440 с.
15. Пилипів І. Державотворча політика Греко-католицької церкви у суспільно-політичному житті Західної України 20 – 30 років XX ст. // Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи. – Львів, 2001. – Ч.1. – С.90 – 95.
16. Пилипів І.В. До питання про міжконфесійні взаємини «великих» Церков у II Речі Посполитій
17. Пилипів І., Делятинський Р. Становлення богословської освіти Греко-Католицької Церкви в першій половині XIX століття // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За редакцією І.С.Зуляка. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2016. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 122-126
18. Пилипів І.В. Конкордат Речі Посполитої з Апостольським престолом та його наслідки для ГКЦ / І. Пилипів // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. - 2010. - Вип. 514-515. - С. 166-171.
19. Пилипів І. В. Розвиток адміністративно-територіальної структури Галицької греко-католицької митрополії (1918–1939 рр.) / І. Пилипів // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 18. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 37–43.
20. Пилипів І. В. Українська греко-католицька церква та Ватикан в 20–30-х рр. XX ст. / І. В. Пилипів // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал. – 2011. – № 2. – С. 50–54.

21. Пилипів І. В. Конституція Другої Речі Посполитої та національно-релігійна політика польської влади в Галичині (1921-1925 рр.). / І. Пилипів //Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія»/ Харк. нац.пед. ун-т. ім. Г. С. Сковороди. – Харків: Колегіум, 2013.– Вип. 47.–С. 83- 89.
22. Пилипів І. В. Організаційна структура Греко-католицької церкви в Другій Речі Посполитій / І. Пилипів // Інтелігенція і влада : Громадсько-політичний науковий збірник. Серія: Історія. Вип. 28. – Одеса : Астропринт, 2013. – С. 86 – 98.
23. Пилипів І. В. Правовий статус греко-католицької церкви в Другої Речі Посполитій (1925 – 1939 рр.). – С. 153- 165. // Ефективність державного управління [Текст] : зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. — Вип. 34 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. - 368 с.
24. Пилипів І.В, Горан Т. Організаційна структура Перемишльської греко-католицької єпархії в період між двома світовими війнами // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. К., 2014. Вип. 86. – С. 48–52.
25. Пилипів І., Делятинський Р. Становлення богословської освіти Греко-Католицької Церкви в першій половині ХІХ століття // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За редакцією І.С.Зуляка. – Тернопіль: Видав. Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2016. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 122–126
26. Пилипів І. В. Делятинський Р.І. Інститут військових капеланів в Україні (ХХ- ХХІ ст.): етапи розвитку та роль у формуванні української нації . // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». Випуск 134 (7). – 2018.- С.129-134.
27. Нарис історії Української Православної Церкви : [в 4 т., 5 кн.] / Іван Власовський ; Укр. Православ. Церква Київ. Патріархату. - Київ : [б.в.], 1998. Т. 4, ч. 2 . – Репр. вид. – 1998. – 415, [1] с.
28. Україна і Польща в ХХ ст.: проблеми і перспективи взаємовідносин: зб. наук.праць./ За ред. П.М.Чернеги. – Київ – Краків, 2002. – 312 с.
29. Химка І. П. Релігія і національність на Україні. II половина ХУІІІ-ХХ століття // Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine. The foundations of historical and cultural traditions in East Central Europe. – Lublin, Rome: Institute of East Central Europe, 1994. – С. 198-210.
30. Швагуляк М. Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин (1921-1939рр.) // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa. – Torun, 1997. – S.371 – 384.
31. Яроцький П. Католицизм на українських землях // Релігія і релігійність в незалежній Україні. – К.: Світ знань, 2000. – С. 201 – 224.
32. Krochmal A. Protestantkie ruchy religijne i sekty w greckokatolickiej diecezji przemyskiej w okresie II Rzeczypospolitej // Rocznik historyczny-archiwalny. – Przemyśl, 1994. – № VII/VIII. – S. 159-180.
33. Polska - Ukraina 1000 lat sąsiedztwa.– Т. 1. Południowo-wschodni instytut naukowy w Przemyślu. Pod redakcją Stanisława Stępnia.– Przemyśl. 1990.– 286 s.
34. Polska - Ukraina 1000 lat sąsiedztwa.– Т. 2. Południowo-wschodni instytut naukowy w Przemyślu. Pod redakcją Stanisława Stępnia.– Przemyśl. 1994.– 429 s.
35. Polska - Ukraina 1000 lat sąsiedztwa.– Т. 3. Południowo-wschodni instytut naukowy w Przemyślu. Pod redakcją Stanisława Stępnia.– Przemyśl. 1996– 337 s.
36. Polska - Ukraina 1000 lat sąsiedztwa.– Т. 4. Południowo-wschodni instytut naukowy w Przemyślu. Pod redakcją Stanisława Stępnia.– Przemyśl. 1998.– 472 s.
37. Polska - Ukraina 1000 lat sąsiedztwa.– Т. 5. Południowo-wschodni instytut naukowy w Przemyślu. Pod redakcją Stanisława Stępnia.– Przemyśl. 2000.–362 s